

De dominantie van de binnenwereld

Tijdgenoot Taylor Swift en haar album *Midnights* (2022)

Teun de Ridder

*I guess sometimes we all get
Some kind of haunted, some kind of haunted
And I never think of him
Except on midnights like this*

- *Midnight Rain*

De macht van Taylor

Volle stadions van Sydney tot Stockholm, van Lyon tot London. Op vijf continenten en in 149 steden treedt Taylor Swift op met haar *The Eras Tour*, waarin ze 3,5 uur danst en 40 van haar beste liedjes zingt. Ze is de ster van dit moment, de eerste ooit die er miljardair van werd. Maar sinds ze in juli Amsterdam aandeed en drie avonden in een volle Johan Cruijff Arena stond, kwam ze pas op mijn radar. Rijkelijk laat misschien. Sindsdien probeer ik te begrijpen waar haar populariteit vandaan komt, welke snaren ze blijkbaar weet te raken en wat dat zegt over onszelf en onze tijd. Ze representeert iets, of we projecteren iets op haar, waarin we de puls kunnen voelen van wat ons drijft. En hoever haar invloed reikt is voelbaar in de campagnes voor de aanstaande presidentsverkiezingen in de USA, waar Trump en Harris beiden hopen dat ze zich uit zal spreken voor hen, want dat kan van doorslaggevende betekenis zijn. Dat is slechts een illustratie als je bedenkt dat haar muziek dus wereldwijd klinkt, en daarmee ook haar verhalen, haar wereld- en zelfbeleving. Haar concerten zijn momenten van massale samenzang – haar fans ('swifties') kennen haar songs van buiten en van binnen. Terwijl het allerminst vrolijk is wat ze bezingt. De liefde is moeizaam en heeft geen duur. Verkeerde keuzes, miscommunicatie. Er is verlangen naar erkenning, naar jezelf mogen zijn, en toch weer die liefde, 'the yearning stays' (*You're on Your Own*). De worsteling met verwachtingen. Boosheid en wraak krijgen de ruimte, 'I've been dressing for revenge' (*Vigilante Shit*). De show is vol glitter en glamour, de choreografie sensueel, maar ondertussen zingt ze heftige lyrics: 'life is emotionally abusive' (*Maroon*). Veel in haar leven is 'schone schijn' (*Bejeweled*), en blijkbaar heeft dat contrast tussen buiten en binnen niet alleen te maken met haar leven als superster, maar wordt juist die chaotische binnenwereld herkend door haar luisteraars.

Moderne psalmen? Het mes in jezelf – It's me

Taylor's muziek wordt wel vergeleken met de Psalmen, omdat in ieder geval dezelfde thematiek aan de orde komt. Zeker het album *Midnights*, vol liedjes die midden in de nacht zijn geschreven, 'een reis door verschrikkingen en zoete dromen', doet denken aan de slapeloosheid, de onrust en het klagen, die we uit het psalter zo goed kennen: 'Ik bracht de nachten door met klagen...' (Ps 77:1 OB). 'Wanneer ik, op mijn legerstee, / aan U gedenk in stille nachten; / Dan peinst mijn ziel met al haar krachten,' (Ps 63:4 OB). De deuren van de slaapkamer, van de binnenkamer, gaan open. En wat we daar zien is niet mals.

Alleen dat al corrigeert mijn kritiek op de oppervlakkigheid van onze tijd. Aan de buitenkant zijn we als moderne mensen bezig met het zoeken naar geluk, en op het oog vinden we dat in vakanties, in entertainment, in sport. We zorgen dat we er goed uitzien en onze socials op orde hebben. Talkshows moeten vooral niet te ernstig zijn, maar vederlicht en met humor. Het christelijke spreken over

‘verlorenheid’ en ‘redding’ lijkt niet meer relevant. Maar wat als dat allemaal maskering is van onderhuidse verlegenheid? En het ons alleen al onmogelijk is daar voor onszelf, laat staan voor een ander, aan toe te geven? Omdat we er geen raad mee weten en geen taal voor hebben? De muziek van Taylor onthult het, doordat ze zichzelf ontmaskert: ‘In mij zit pijn, verdriet en verlangen. Ik zoek en struikel door het leven. Mag ik er zijn?’

Gruwelijk eerlijk is ze in *Anti-Hero* - de grootste hit (!) van deze plaat – over haar depressies, over schreeuwend wakker worden uit je dromen, over je eigen spiegelbeeld nauwelijks kunnen verdragen, over het monsterlijke in jezelf. Swift opent de luiken, je moet het maar durven! Ze laat in haar binnenste kijken, en miljoenen herkennen het en voelen zich hierin met haar verbonden. Ondertussen zit er een bepaalde onbarmhartigheid in, een bijna kille zelfspot, een *via negativa*: een connectie in het duister.

Het uitschreeuwen van deze zelf-angst en het onvermogen werkt als een catharsis bedacht ik bij het live [massaal uitzinnig meezingende publiek](#), en heeft tegelijk iets diep ontluisterends. Er is dus veel verlorenheid om ons heen, besef ik weer. Voor het oog verborgen, maar kolkend in de onderstromen van onze cultuur, van onze burens, en net zo goed bij mijzelf. Het unieke van Taylor Swift is dat ze de existentiële eenzaamheid (*You’re On Your Own Kid*) toch weet te uiten en te vergemeenschappelijken, net als de Psalmen dat doen, maar bij Swift gebeurt dat zonder adres, zonder God.

De expansieve hegemonie van het innerlijk

Luisterend naar Taylor Swift, naar het hele album *Midnights*, is het een verademing hoeveel ruimte ze durft te geven aan dat wat er van binnen leeft. Des te opvallender is het eigenlijk dat ze ook slechts *uitsluitend* over deze binnenwereld zingt. Je treft in haar oeuvre niets over maatschappelijke issues, over het wereldgebeuren, over natuur en zorg. Haar eigen belevenissen en liefde komen ook slechts op impressionistische wijze ter sprake. Allengs beving me het gevoel, door Charles Taylor al zo goed verwoord, van een *gesloten zelf*, van een verhardend solipsisme. Swift is geen narcist, iemand die pathologisch aan zichzelf denkt, maar een exponent van de beweging in onze cultuur naar de hegemonie van het eigen perspectief. Er is voor haar geen groter verband, geen groter verhaal, geen buitenperspectief meer aanwezig. Het enige wat waar en vertrouwd is, dat zijn de eigen gedachten en gevoelens, maar daardoor ben ik wel ‘lost in the labyrinth of my mind’ (*Labyrinth*).

Dit ‘zelf’ als laatste grond moet dan ook beschermd worden. Opvallend is bijvoorbeeld het ontbreken van spijt in haar liedjes. Als de liefde misloopt, en dat loopt het uiteindelijk altijd, dan krijgt de ander daarvan de schuld, de negativiteit wordt omgezet in boosheid (zo zong ze eerder *I Knew You Were Trouble; We Are Never Ever Getting Back Together; Look What You Made Me Do*). Ten allen tijde is het nodig om de touwtjes in handen te houden, de controle te houden, óók als dat jezelf of anderen pijn doet. ‘If you fail to plan, you plan to fail’ (*Mastermind*), dus de enige weg is vooruit, zelfs als dat een vlucht is. Haar liedjes krijgen er af en toe een hatelijke rand door, bijvoorbeeld in *Karma*, waarin ze haar eigen succes suggereert verdiend te hebben, en andermans onheil framet als ‘je verdiende loon’. Meent ze dit serieus? Ik word er bang van.

Hoe groter het zelf wordt, hoe kwetsbaarder. Het wordt bijna een monocultuur, zoals het maïs in de film *Interstellar*. Zodra dat gewas wordt aangetast is de menselijke existentie direct in gevaar. Zo is de moderne identiteit zozeer verarmd, dat er geen sprake meer is van een ecologie, een samenhang, van verschillende bronnen om uit te putten. Ze kunnen ook nauwelijks meer getolereerd worden, omdat er van het *andere* iets bedreigends uit kan gaan. Je voelt aan dat we hier vastdraaien in een knoop.

Het ontbreken van hoop – vallen voor de liefde

Je zoekt in Swifts oeuvre dan ook tevergeefs naar thema’s als vergeving of hoop. Over liefde gaat het wel, maar dan altijd in voorlopigheid: ‘Never trust it if it rises fast / It can't last’ (*Labyrinth*). En als ik eerlijk ben, is dat ook een onderstroom in mijn eigen leven. Eenzaamheid, verdriet en worsteling met het leven zijn me niet vreemd. In alles voel ik: de verkondiging moet hier niet anti-thetisch tegenin gaan, maar op in gaan. Vanuit verbondenheid en herkenning. Dit is de verlorenheid waarin we allen delen, de vervreemding van onze tijd. Jezus Christus heft dat niet op, maar treedt erin binnen.

Het is dus niet voldoende om moralistisch te reageren op deze muziek: dat ze te sensueel danst of te schaars gekleed gaat, of dat ze vloekt in haar teksten, dat er idolatrie schuilt in haar fanschare, of dat ze rijk wordt met het uitventen van troosteloosheid. Dat kan allemaal waar zijn. Het kan ook zijn dat je volledig niets herkent van de thema's die ze aansnijdt. Het kan ook zijn dat je dit ongemakkelijke van haar muziek buitensluit.

Veel beter is om de verbondenheid en ontferming te voelen. Dít is dus waar wij aan lijden. Waar we samen aan lijden. Hier komt onze onzekerheid vandaan, de angst en het wantrouwen in onze maatschappij. Kun je dat meevoelen? Invoelen? Het is zachtheid die zich vóórdoet als verharding.

Gevoelige snaren raken – ruimte maken

Op de preekstoel betekent het dat je in gesprek met tijdgenoten dus vooral niet te hard moet zijn, want we voelen ons nogal snel afgewezen of beoordeeld, en dat kunnen we niet aan. Naar de kerk gaan als mens is kwetsbaarder dan naar de tandarts gaan, want daar staat je ziel, je 'ik' op spel, dat voelt iedereen. Taylor Swift zegt heel eerlijk: 'To you, I can admit that I'm just too soft for all of it' (*Sweet Nothing*).

Het zwaard van de Geest moet met voorzichtigheid gehanteerd worden. Met een stevig apologetische preek waarin je het christelijke geloof nog eens met krachtige argumenten uiteenzet roep je meer weerstand dan geloof op. Je hebt wel de roeping om ruimte te maken, maar dat kan ook met chirurgische precisie, want je hoorders vertrouwen hun ziel aan je toe door naar je te luisteren. Of twifelen terwijl ze daar zitten nog of ze dat durven, of ze zich daadwerkelijk open durven stellen voor je woorden en het evangelie, voor God.

Juist daarom is het zo belangrijk dichtbij de God van Israël te blijven. De God die woont 'in de hoge hemel en in het heilige, en bij de verbrijzelde en nederige van geest' (Jes 57:15). In de Schriften proef je de persistente liefde van een God die bevrijden wil ten koste van alles. Hij breekt mensen niet af, maar open. Dat doen de profeten en de apostelen meestal door een nieuwe wereld voor te houden, de verbeeldingskracht aan te spreken, dat wil zeggen: niet de binnenwereld manipulatief binnen te treden of te ontkennen, maar mensen een lied van hoop en vrede en recht te laten horen. Een wereld te openen die niet bedreigend, maar heerlijk is. Onderschat niet de kracht van het schilderen van perspectief voor mensen die niet meer durven dromen of alleen zijn in hun nachtmerries.

Teun de Ridder

DISCLAIMER: In deze bespreking neem ik haar liedjes serieus. Waarschijnlijk zit er verschil tussen de teksten en de ware Taylor Swift. Haar hele marketingafdeling kijkt mee. Maar het gaat hier vooral om het verhaal dat ze ermee vertelt.